

MAGYAR NYELVŐR

146. ÉVF. * 2022. ÁPRILIS–JÚNIUS * 2. SZÁM

„FOLYAMATOSAN ÉRTÉKELNI A NYELVHASZNÁLAT KÉRDÉSEIT A KÁRPÁT-MEDENCÉBEN”

LŐRINCZE PÉTER VÁLASZAI BALÁZS GÉZA KÉRDÉSEIRE

Lőrincze Péter (1948) tanulmányait a Kodály Zoltán Zenei Általános Iskolában, a Móricz Zsigmond Gimnáziumban (korábbi Baár–Madas, ahol édesanyja érettségizett) végezte, majd a Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem nemzetközi kapcsolatok szakán diplomázott, később a New York-i Fordham Egyetemen is tanult. Munkahelyei: Külkereskedelmi Minisztérium, Magyar Kereskedelmi Kamara (1981-től főtitkár, később a római kereskedelmi kirendeltség vezetője), Deloitte & Touche (1992, regionális vezető), TriGránit-csoport (2002), Vállalkozók Országos Szövetsége (elnöki tanácsadó), a Reformszövetség koordinátora (2008–2009). Jelenleg a VOSZ-funkció mellett a Dunamenti Kereskedelmi Kamarák Szövetségének a főtitkára. Legfontosabb társadalmi megbízatása: 8 évig volt a párizsi székhelyű, az OECD-hez kapcsolódó Business and Industry Advisory Committee alelnöke. Feleségével 1987 végén ismerkedett meg, és 33 éve élnek házasságban. Fia elektromos hajókat forgalmaz, unokája másfél éves.

Lőrincze Péter (forrás: mnyknt.hu)

Gazdasági, kereskedelmi szakemberként hogyan látod a gazdaság és nyelv kapcsolatát? Talán érdemes különválasztani az anyanyelvi tudás és az idegen nyelvi tudás minőségét, szintjét és helyzetét. Egészen egyszerűen fogalmazva: Állítható-e, hogy a jó anyanyelvi, idegen nyelvi tudás gazdasági sikert jelenthet?

A gazdasági életben – de lényegében az élet valamennyi területén – fontos, hogy az ember az anyanyelvét magas színvonalon használja. Hányszor látjuk,

hogy a megszólalás tartalmát képes lerontani a nem megfelelő előadás. Ma már szinte naponta készítünk prezentációt, a képviselt intézmény szempontjából előterjesztéseket, részt veszünk megbeszéléseken, ezekről emlékeztetőt írunk. Ha valaki nem tudja használni az anyanyelvét, hátrányban lesz, mondanivalója „nem megy keresztül”, netán unni fogják. Persze senki sem születik briliáns stilsztának. Gyakorlással viszont lehet fejlődni. Én például a Külkereskedelmi Minisztériumban mindig úgy írtam előterjesztést, hogy figyelembe vettem az „alapszabályt”: bevezetés, tárgyalás, majd befejezés. Aztán az egyes alfejezetekhez külön vázlatot készítettem, különös tekintettel a javaslatokat és konklúziókat tartalmazó befejezésre. Stílusomat biztosan javította, hogy az egyetem elvégzését követően vagy kétezer világgazdasági témájú újságcikket írtam társszerzőmmel és barátommal, Gonda Györggyel közösen. Ekkor megtanultuk, hogyan kell mondanivalónkat három vagy hat „flekke” tömöríteni. Idegen nyelvet persze lehet az anyanyelvtől függetlenül is tanulni. Használni azonban anyanyelvi környezetben csak az tudja, aki pontosan érti az anyanyelven elhangzottak vagy leírtak értelmét.

Számodra jelentett-e valamikor valamiben előnyt, hogy Lőrincze Lajos tanár úr fiaként a családból minőségi anyanyelvi szemléletet kaptál már a szülői házban?

A családban az idegen nyelveket illetően nem apám volt a nyelvzseni. Ő a gimnáziumi érettségi idején tudott magas szinten németül és latinul, ahogy a hasonló nevelést kapottak többsége a II. világháború előtt. Édesanyám a Baár–Madas Református Leánygimnázium növendékeként természetesen ugyancsak tudott németül és latinul, méghozzá olyan fokon, hogy később történészhallgatóként és Mályusz Elemér kedvenc tanítványaként kitért a középkori oklevélnémetben és latinban jártasságával. A világháború idején azonban egyszer azt mondta apámnak: Lajos, szerintem ide az oroszok fognak bejönni. Majd elment a könyvesboltba, és vett egy orosz nyelvkönyvet. Mivel a kulturális kapcsolatok az akkori Szovjetunióval nem virágoztak, a könyvből azt a hangsúlyozást tanulta meg, amelyet a gubernátor használt a muzsikhoz szólva, lévén a mű még a cár idején jelent meg. Amikor a Vörös Hadsereg elérte Pápát – szüleim akkor az ottani református gimnáziumban tanítottak –, anyám előállt: én tudok tolmácsolni. Később diplomát is szerzett. 1956-ban jelent meg fordításában Grekov professzor Az orosz parasztság története a legrégebbi időktől a XVII. századig című könyve. Gondoljunk bele! Anyám középosztálybeliként Vác legszebb részén, a Duna-parti sétányon nőtt fel, majd jött a Baár–Madas és a budapesti egyetem. Talán nem túlzok, ha azt állítom, hogy a paraszti étellel akkor ismerkedhetett, amikor apám a családjának Szentgálon bemutatta. El lehet képzelni, milyen kihívást jelentett Grekov professzor könyvének ma-

gyarra való átültetése. Persze Szentgálon a XX. századi magyar paraszti élet szókinsét lehetett megismerni, nem a századokkal korábbi orosz.

Milyen további családi hatásokat emlitenél?

Abban, hogy foglalkoztatott a kisebbségek – és természetesen elsősorban a magyar kisebbség – helyzete az I. világháborút követően, komoly szerepet játszott, hogy családjunk mindennapjai az „ötágú síp” jegyében teltek. Természetes volt, hogy évente többször Kolozsvárra utaztam apám barátaihoz, nyelvész kollégák családjához, a nappaliban gyakran felbukkantak a nyugati magyar irodalom jeles képviselői, a magyar nyelv elkötelezett barátai, a kiváló kertépítő Torontóból vagy az egyetemi barát, a baptista prédikátor, a jól menő nőgyógyász, Haraszi Sándor Atlanta mellől. Ugyancsak apámnak köszönhető, hogy a hatvanas évektől a vajdasági politikai és irodalmi lapokból tájékozódhattam a világról. Bár a Magyar Szónak is megvoltak a „tabui”, nem lehetett például írni a II. világháború végén lezajlott magyarellenés intézkedésekről, az újságból – ismerjük el – sokkal árnyaltabb kép jött át a világról, mint a hazai orgánumból. Az Új Symposionnak köszönhetem például Gion Nándor több évtizedig tartó barátságát. Kezdő középiskolás lehettem, amikor – a Nagyvilág című havi folyóiratnak köszönhetően – felfedeztem magamnak az amerikai írókat, Tennessee Williamst, Saroyant. Apám érdeklődéssel figyelte a folyamatot, majd figyelmeztetett. Persze jó olvasni amerikai írókat, de talán több figyelmet kellene szentelni a körülöttünk lévő nemzetek kultúráinak – mondta. Útmutatása alapján kezdtem el foglalkozni Közép-Európa történelmével, irodalmával. Ennek aztán közgazdászként is gyakran hasznát vettem. Egy bankárnál volt tárgyalásom Bukarestben, az irodája falán a régi százlejesnek az ábrázolása volt kifüggesztve. Én azonnal szóltam, hogy ismerem az „eredetit”, Grigorescu híres festményét. Máskor a Román Nemzeti Bank alelnöke fogadott, akit történetesen Bogzának hívtak. Azonnal közvetlenné vált a légkör, amikor megkérdeztem, nem rokona-e a híres publicista Bogzának. Hát még amikor felidéztem, hogy ismerem Bogzának a Sadoveanu temetéséről szóló tudósítását... Ugyancsak apám intett, hogy mindig tiszteletben kell tartanunk szomszédaink érzékenységét. Nem csak arról van szó, hogy megismerkedéskor nem kezdünk el azonnal olyan témáról beszélni, amelyről tudjuk, hogy a két ország tudományos körei, netán politikusai nem ítélnék meg azonosan. Ide tartozik az is, hogy vigyázunk a szavak kiejtésére, Brancusit például nem „olaszosítjuk”, hanem tudjuk, hogy ő „Brinkus”.

Milyen nyelvi problémákra, zavarokra hívnád fel a Magyar Nyelvőr szerkesztőinek, olvasóinak a figyelmét?

A Nyelvőr azt jelenti: „a nyelv védelmezője.” Vagyis a folyóiratnak nemcsak a -dos/-des/-dös képzőkkel kell foglalkoznia (utalás Sámson Edgárnak, apám

barátjának munkásságára, könyve apám könyvespolcán a kedvencem volt), hanem a magyar nyelv használatának régiókban aktuális kérdéseivel is. Néhány napja Zentán jártam. E szép kisvárosról tudni kell, hogy a Vajdaságban a legnagyobb magyar többségű település. Megismerkedtem egy szimpatikus vállalkozó hölgygel, aki elmondta, hogy lánya Újvidéken az orvosi egyetemre felvételizett. Mikor jövőbeni tanárai látták, hogy magyar nyelvű középiskolába járt, megengedték, hogy a vizsgát is magyar nyelven tehesse le. Mi történt volna, ha nem lehetett volna a felvételit magyarul letenni? A fiatal hölgy nyilvánvalóan hátrányba került volna, hisz a reál tantárgyak terminológiáját a többségi nyelven nem ismerhette tökéletesen. Az újvidéki professzorok pedig vélhetően abból indultak ki, hogy a friss egyetemi polgár a szaknyelvet az egyetemen, szerb környezetben amúgy is gyorsan el fogja sajátítani. (Gyorsan tegyem hozzá, hogy a vajdasági példa korántsem általános a Kárpát-medencében!) Mit akarok e példával mondani? Nyelvünk a határainkon kívül addig él, ameddig a beszélők, a használók fenntartják. És itt különösen fontos szerepet játszik a reálértelmiség, amelynél a magyar nyelv használata már csak „opcionális”. Magunk itt az anyaországban hajlamosak vagyunk „hígmagyaroknak” tartani azokat, akik gyermekeiket többségi tannyelvű osztályokba íratják. Pedig lehet, hogy csak a karriert sújtó hátrányokat szeretnék elkerülni. De miért nem célszerű sok esetben, hogy a külföldi magyar fiatal Magyarországon magyar nyelven tanuljon? Mert akkor a többségi szaknyelv nem ismerete miatt esetleg „kipontozódik” hazája munkaerőpiacán, nálunk marad, és eredeti nemzetteste a számára elvész. A Nyelvőr szerzőinek – együttműködve a szomszédos országokban működő kollégákkal – folyamatosan értékelniük kell a nyelvhasználat kérdéseit a Kárpát-medencében.

Szerinted mi lehetne Lőrincze Lajos tanár úr szellemi végrendelete a Magyar Nyelvőr kapcsán? Merre menjünk, mit csináljunk?

A múlt században jeles írók-költők foglalkoztak a magyar nyelvvel, hirtelenjében Illyés Gyula, Veres Péter, Karinthy Ferenc és Erdélyi József jut az eszembe. Lehet, hogy tévedek, ma én ezt a szoros kapcsolatot nyelv és irodalom között nem látom. Pedig létezik! A kortárs magyar irodalom kimagasló képviselői „forradalmasították” az irodalmi művek előadását. A hatvanas-hetvenes években egy tipikus szerzői est – legtöbbször a Kossuth Klubban – úgy nézett ki, hogy egy neves kritikus bevezette, majd színészek adtak elő, a szerző is felolvasott, majd a legtöbbször lehetett tőle kérdezni. Ma a közönség ezt néhány perc után megunná! A mai költők-írók is látják ezt, a produkciót interaktívnak „hangszerelik”, zenével kombinálják stb. Jó volna a Nyelvőrhöz ezeket az alkotókat közelebb hozni.